13.10.2026

Julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekninen osasto
Eveliina Ignatius ja Kaj Välimäki

Vastine hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain muuttamisesta (HE 106/2026 vp.) hallintovaliokunnalle annettuun perustuslakivaliokunnan lausuntoon ja annettuihin asiantuntijalausuntoihin

Hallintovaliokunta on pyytänyt valtiovarainministeriöltä vastausta perustuslakivaliokunnan lausuntoon ja annettuihin asiantuntijalausuntoihin.

Vastine on jaoteltu siten, että ensimmäisenä on vastattu perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVL 56/2026 vp). Tämän jälkeen vastaukset on jaoteltu teemoittain asiantuntijalausunnoissa esiin nostettuihin kriittisiin huomioihin. Vastineessa ei kommentoida toteavia tai hallituksen esitystä puoltavia kannanottoja.

Valtiovarainministeriön muutosehdotukset lakiesityksiin ovat tämän vastineen liitteenä.

Valtiovarainministeriö on vastineen valmistelun yhteydessä keskustellut oikeusministeriön asiantuntijoiden kanssa säännösmuutosehdotuksista.

1. Perustuslakivaliokunnan lausunto

Perustuslakivaliokunta vaatii lausunnossaan kahta muutosta ehdotettaviin säännöksiin. Muutokset ovat edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Lisäksi perustuslakivaliokunta pitää yhtä säännösmuutosta perusteltuna asian selventämiseksi. Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota kolmeen muuhun seikkaan lakiehdotuksessa.

1.1. Virheettömät ja ajantasaiset tietoaineistot

Perustuslakivaliokunta toteaa, ettei laissa ehdoteta säädettäväksi viranomaisen velvollisuudesta huolehtia siitä, että tekoälyjärjestelmä käyttää neuvonnassa virheettömiä ja ajantasaisia tietoaineistoja. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan tästä on perustuslain 21 §:stä johtuvista syistä säädettävä laissa. Tällainen muutos on edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. (kohdat 6-9)

Professori Mäenpää pitää hyvin ongelmallisena ehdotusta kumota nykyiseen digipalvelulakiin sisältyvä vaatimus, jonka mukaan viranomaisen on ennalta varmistettava palveluautomaatiossa tuotettavan neuvonnan tietosisällön

asianmukaisuus. Mäenpää ehdottaa tältä osin muotoilua sekä ennen käyttöönottoa tapahtuvaa varmistamista että käytön aikaista valvontaa koskeviin sääntelyehdotuksiin.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota siihen, että tekoälyasetus sisältää sääntelyä tietoaineistoista. Sääntelyn täydentämistä perustuslakivaliokunnan esittämällä tavalla pohdittaessa tulisi kiinnittää huomiota tekoälyasetuksen jättämän kansallisen liikkumavaran alaan ja mahdollisen liikkumavaran järkevään käyttämiseen. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies viittaa erityisesti suuririskisten tekoälyjärjestelmien käyttöönottajille asetettuihin velvollisuuksiin.

Helsingin yliopiston AIDEMOC-tutkimushankkeen lausunnossa korostetaan tietoaineistojen ja niiden virheettömyyden ja ajantasaisuuden varmistamiseen liittyvän rajaamiskysymyksen tärkeyttä. Neuvontajärjestelmät voivat hyödyntää tietoa monella tavalla. Ne voivat käyttää viranomaisen erikseen kokoamaa tietokantaa, rajattuja ulkoisia verkkolähteitä tai muita aineistoja kuten standardeja ja yleiskäyttöisen kielimallin koulutuksessa omaksuttua tietoa. Yleiskäyttöisen kielimallin koulutuksessa omaksumaa tietoa viranomaisen ei ole yleensä mahdollista edes tunnistaa. Olisi hyödyllistä täsmentää mihin tietoaineistoihin viranomaiselle asetettava velvollisuus ulottuisi. Viranomainen voisi varmistua tietoaineistojen virheettömyydestä ja ajantasaisuudesta hyvin monenlaisilla toimenpiteillä eli muutoinkin kuin itsenäisesti tietoaineistot tarkistamalla. Tämän vuoksi olisi hyödyllistä täsmentää, millaisilla toimenpiteillä viranomainen voisi täyttää velvollisuutensa.

Verohallinnon mukaan perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisen tietoaineistojen virheettömyyttä koskeva vaatimus tulee toteuttaa viranomaisen huolehtimis- ja laadunvarmistusvelvollisuutena, ei ehdottomana takuuna siitä, ettei tietoaineistossa voisi koskaan esiintyä yksittäistä virhettä. Velvollisuuden tulee kohdistua asianmukaisiin toimenpiteisiin virheiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi ja korjaamiseksi. Sääntelyn selkeys ja käytännön toteuttamiskelpoisuus ovat edellytyksiä sille, että viranomaiset voivat hallitusti kehittää ja ottaa käyttöön tekoälyyn perustuvia neuvontaratkaisuja.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Valtiovarainministeriö toteaa, että nykyisen lainsäädäntökokonaisuuden voidaan katsoa muodostavan velvoitteen, jonka perusteella viranomainen vastaa kaikkien tietoaineistojensa, esimerkiksi sisäisten ja ulkoisten ohjeiden ja toimintaohjeiden, ajantasaisuudesta ja oikeellisuudesta. Velvollisuus tähän syntynee jo perustuslain 2 §:n edellyttämästä lainalaisuusperiaatteesta. Näin ollen nyt ehdotettu tietoaineistojen ajantasaisuutta ja virheettömyyttä koskeva säännös ei tuottaisi sinänsä sellaista velvoitetta, joka olisi uusi. Esimerkiksi laillisuusvalvonnassa on pidetty selvänä lähtökohtana sitä, että viranomaisen laatimien asiakirjojen ja ylläpitämien tiedostojen on oltava oikeita, virheettömiä ja ajantasaisia

(OKV/1242/1/2013). Virheettömyys voidaankin katsoa viranomaistoiminnan yleiseksi lähtökohdaksi ja tavoitteeksi, joka korostaa samalla asiakkaan näkökulmasta sitä, että asiakkaalla tulee olla aina mahdollisuus luottaa siihen, että viranomaisen toimet ja päätökset ovat virheettömiä. Lisäksi on huomattava, että tiedonhallintalain (906/2019) 15 §:n mukaisiin tietoaineistojen turvallisuuden varmistamisen toimenpiteisiin kuuluu varmistuminen ajantasaisuudesta ja virheettömyydestä.

Valtiovarainministeriö toteaa, että järjestelmän hyödyntämät tietoaineistot ovat keskeisessä asemassa, kun arvioidaan erilaisten järjestelmien toimintaa osana julkista hallintoa. Ministeriö katsoo, että on perusteltua täsmentää nimenomaan näihin aineistoihin liittyviä vaatimuksia lain tasolla, sillä velvoitteella on kuitenkin säännöksen soveltamista ja erityisesti tekoälyjärjestelmien turvallista ja luotettavaa käyttöä merkittävä edistävä vaikutus. Samalla tietoaineistojen ajantasaisuudesta ja virheettömyydestä nimenomaisesti säätäminen korostaa niitä hallinnonalasta ja toimijasta riippumattomia vastuita, jotka liittyvät nimenomaan uusien teknologioiden, kuten tekoälyn, käyttöönottoon ja käyttöön laajasti ja yleisesti. Ministeriö katsoo samalla tarpeelliseksi selventää, että ehdotettavan sääntelyn vaatimus ei koskisi tekoälymallin koulutusaineistoa.

Valtiovarainministeriö korostaa ajantasaisuuden ja virheettömyysedellytysten osalta sitä, että vaatimukset eivät muodosta pohjaa, jonka nojalla kaikesta virheettömyydestä tulisi olla etukäteen täysin varmistunut, sillä se on kaikenlaisessa viranomaistoiminnassa mahdotonta. Kyse on viime kädessä niistä toimista, jotka kukin viranomainen arvioi riittäviksi varmistaessaan neuvonnassa käyttämänsä järjestelmän lain mukaisen toiminnan. Virheettömyydestä ja ajantasaisuudesta huolehtiminen voi toteutua asianmukaisesti esimerkiksi tietoaineiston rajaamisella ja järjestelmän testaamisella, kun taas jossain yhteydessä voi olla perusteltua varmistaa yksittäiset tietosisällöt erikseen. Sääntely korostaa sitä, että virheettömyyden on oltava aina lähtökohta ja tavoite, ja mikäli virheitä ilmenee, tulee ne korjata viipymättä mahdollisuuksien mukaan. Valtiovarainministeriö pitää säännöksen soveltamisen kannalta keskeisenä tämän esiin nostamista hallintovaliokunnan mietinnössä tulkintaepävarmuuden välttämiseksi.

➔ Valtiovarainministeriö ehdottaa lausuntojen perusteella 6 b §:n 1 momenttia täydennettäväksi tietojen ajantasaisuuden ja virheettömyyden huolehtimisvelvoitteen osalta liitteessä ehdotetulla tavalla. Samalla ehdotetun sääntelyn arviointivelvoitteet ehdotetaan erotettavaksi 1 momentista omaksi 2 momentiksi.

1.2. Huolehtimisvelvoite tietosisällön asianmukaisuudesta

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että automaattiselle neuvonnalle ennakolta 6 b §:n 1 momentissa asetettavat vaatimukset ovat etenkin voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna varsin yleispiirteisiä. Perustuslain 21 §:stä johtuvista syistä sääntelyä tulee täsmentää niin, että siitä käy ilmi viranomaisen velvollisuutena olevan huolehtia siitä, että neuvonta on tietosisällöltään asianmukaista. Tällainen muutos on edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Valiokunta toteaa selvyyden vuoksi, ettei tällainen huolehtiminen merkitse velvollisuutta nojautua etukäteen laadittuihin, viranomaisen tarkastamiin vastauksiin. (kohdat 6-8 ja 10)

Professori Mäenpää pitää hyvin ongelmallisena ehdotusta kumota nykyiseen digipalvelulakiin sisältyvä vaatimus, jonka mukaan viranomaisen on ennalta varmistettava palveluautomaatiossa tuotettavan neuvonnan tietosisällön asianmukaisuus. Mäenpää ehdottaa tältä osin muotoilua sekä ennen käyttöönottoa tapahtuvan varmistamisen että käytön aikaisen valvonnan sääntelyehdotuksiin.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan sääntelyn täydentämistä perustuslakivaliokunnan esittämällä tavalla pohdittaessa tulisi kiinnittää huomiota tekoälyasetuksen jättämän kansallisen liikkumavaran alaan ja mahdollisen liikkumavaran järkevään käyttämiseen. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies viittaa erityisesti suuririskisten tekoälyjärjestelmien käyttöönottajille asetettuihin velvollisuuksiin ja toteaa velvollisuuden huolehtia neuvonnan tietosisällön asianmukaisuudesta korostuvan niiden neuvonnassa käytettävien tietojärjestelmien kohdalla, jotka eivät ole suuririskisiä.

Verohallinnon mukaan perustuslakivaliokunnan edellyttämien vaatimusten sisältö tulisi rajata siihen, mikä on asiakkaiden oikeusturvan turvaamiseksi tarpeen. Vaatimusten yksityiskohtaista toteuttamistapaa ei ole tarpeen säännellä laissa, vaan viranomaiselle tulee jättää mahdollisuus toteuttaa velvollisuudet käyttötarkoitukseen ja riskeihin nähden asianmukaisilla laadunvarmistus- ja valvontamenettelyillä. Vaatimus ei saa edellyttää viranomaiselta yleiskäyttöisen tekoälymallin koko koulutusaineiston tuntemista, tarkastamista tai sen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmistamista.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Valtiovarainministeriö toteaa, että nykyinen sääntelykokonaisuus lähtee siitä, että viranomainen vastaa tuottamansa neuvonnan tietosisällöstä, pohjautuen jo perustuslain 2 §:n lakisidonnaisuuden ja lainalaisuuden periaatteeseen. Tätä velvoitetta korostaa perustuslain perusoikeuskokonaisuus, virkamiesoikeudellinen sääntely ja esimerkiksi hallintolain asettamat edellytykset viranomaistoiminnalle. Nämä lähtökohdat pätevät myös automaattisessa neuvonnassa ja viranomaisen

tulee huolehtia siitä, että automaattinen neuvonta kokonaisuudessaan ja esimerkiksi sen tietosisältö vastaa lain asettamia vaatimuksia, asianmukaisuus mukaan lukien. Tämä oli myös hallituksen esityksen lähtökohta, ja asianmukaisuusvaatimuksen katsottiin olevan osa laajempaa vaatimuksenmukaisuuskokonaisuutta. Valtiovarainministeriö katsoo, että on kuitenkin perusteltua täsmentää sääntelyä tältä osin. Digitaalisen julkisen hallinnon hyvän hallinnon käytännöt eivät ole vielä vakiintuneita ja sääntelyn on vastattava myös muutoksen tukemiseen.

Valtiovarainministeriö toteaa, että ehdotettu sääntely ja sen tavoitteet huomioiden, neuvonnan tietosisällön asianmukaisuudesta huolehtimisessa tulisi olemaan kyse sellaisista toimenpiteistä, jotka arvioidaan riittäviksi ja keskeisiksi ottaen huomioon neuvonnan toteutustapa ja esimerkiksi käytetty teknologia ja sen ominaisuudet. Asianmukaisuusvaatimus ei myöskään tiivisty pelkästään esimerkiksi järjestelmän hyödyntämien tietoaineistojen ajantasaisuudesta ja virheettömyydestä huolehtimiseen, mikä tulisi myös huomioida keskeisiä toimenpiteitä arvioidessa. Tätä tavoitetta tukevat pykälän sisältämät arviointivelvoitteet, joissa tulee arvioida erityisesti neuvonnan virheiden todennäköisyys, ja vaikutukset sekä mahdolliset syrjivät vaikutukset. Samalla ministeriö viittaa siihen, että eduskunnan perustuslakivaliokunta nimenomaan totesi, ettei tällainen huolehtiminen merkitse velvollisuutta nojautua etukäteen laadittuihin, viranomaisen tarkastamiin vastauksiin.

Näin ollen kyse on viime kädessä viranomaisen toteuttamasta arviosta siitä, mitkä toimenpiteet ovat riittäviä ja keskeisiä huolehtimisvelvollisuuden toteuttamisessa. Tämäntyyppiseen malliin, jossa jätetään tarkoituksellinen harkinnanvara viranomaiselle siitä, mikä on kulloisessakin tilanteessa riittävän huolellista, on pyritty jo alkuperäisen ehdotuksen valmistelussa. Tällaisella mallilla turvataan se, että viranomainen voi ottaa toimenpiteissä huomioon oman hallinnonalansa ja käyttämänsä teknologian edellyttämät erityispiirteet. Neuvontaan ja teknologiaan liittyvien riskien arvioinnin tulee aina tapahtua huomioiden kyseinen tilanne, käytettävät teknologiset ratkaisut ja esimerkiksi viranomaisen toimiala ja asiakkaiden oikeusturva. Samalla säännöskokonaisuus turvaa sen, että ihmiselle jätetään aina riittävä rooli silloinkin, kun neuvontaa automatisoidaan.

➔ Valtiovarainministeriö ehdottaa lausuntojen perusteella 6 b §:n 1 momenttia täydennettäväksi tietosisällön asianmukaisuudesta huolehtimisen osalta liitteessä ehdotetulla tavalla.

1.3. Neuvonnan ja hallintoasian päätöksenteon erillisyyden selventävä säännös

Digipalvelulaista ehdotetaan kumottavaksi nykyisin 6 a §:ään sisältyvä säännös siitä, että neuvonnassa ei tuoteta viranomaisen ratkaisua. Säännös ehdotetaan korvattavaksi lain soveltamisalaa koskevan 3 §:n 2 momenttiin lisättävällä viittaussäännöksellä. Ehdotettu sääntelyratkaisu ei *perustuslakivaliokunnan*

käsityksen mukaan ole onnistunut sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden kannalta. Voimassa olevaan lakiin sisältyvän säännöksen tarkoituksena on tehdä selväksi, että neuvonta ja hallintoasian päätöksenteko ovat erillisiä menettelyjä, joiden automatisoinnista säädetään erikseen ja joita ei voida oikeusvaikutuksiltaan rinnastaa toisiinsa. Tällaista asiaa selventävää säännöstä voidaan edelleen pitää perusteltuna vastakohtaispäätelmien välttämiseksi. (kohdat 11-12)

Hallituksen esityksessä on myös sivuttu ehdotetun sääntelyn suhdetta yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklassa tarkoitettuihin automatisoituihin yksittäispäätöksiin. Esityksen perustelujen (esim. s. 14) mukaan on mahdollista, että automaattinen neuvonta voisi tuottaa tietosuoja-asetuksen 22 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja automatisoituja yksittäispäätöksiä, joihin kansallinen automaattista päätöksentekoa koskeva yleissääntely ei soveltuisi. Arvioitavana olevassa hallituksen esityksessä ei kuitenkaan ehdoteta sääntelyä automatisoiduista yksittäispäätöksistä ja niitä koskevista suojatoimista yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklassa edellytetyllä tavalla. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen hallituksen esityksessäkin (s. 42) mainittuun seikkaan, ettei automatisoituja yksittäispäätöksiä olisi viranomaistoiminnassa mahdollista tehdä jatkossakaan muuten kuin vain yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetun jäsenvaltion lainsäädännön puitteissa. (kohta 14)

Professori Mäenpää pitää varsin ongelmallisena ehdotusta kumota nykyinen säännös, jonka mukaan neuvonnassa ei voida tuottaa viranomaisen ratkaisua. Säännöksen tarkoituksena on tehdä selväksi se, että neuvonta ja hallintoasian päätöksenteko ovat erillisiä menettelyjä, joiden automatisoinnista säädetään erikseen ja joita ei voida oikeusvaikutuksiltaan rinnastaa toisiinsa. Mäenpään mukaan säännöstä voidaan edelleen pitää välttämättömänä myös siksi, että neuvontaan voi käytännössä sisältyä erilaista ohjaavaa ja suuntaavaa informaatiota, joka voidaan ymmärtää tulevaa päätöksentekoa ennakoivaksi. Hallituksen esityksessä säännöksen korvaavaksi säännökseksi 3 §:n 2 momenttiin ehdotettu viittaussäännös voi sinänsä olla aiheellinen, mutta pelkästään sillä ei voida korvata neuvonnan ja päätöksenteon erottamiseksi välttämätöntä, selventävää laintasoista sääntelyä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä sisällyttää nimenomainen säännös selventämään sitä, ettei esityksessä tarkoitetussa automaattisessa neuvonnassa ole mahdollista tehdä automatisoituja yksittäispäätöksiä. Säännöksellä olisi merkitystä myös virkavastuun täsmällisyyden ja kohdentumisen kannalta.

Digi- ja väestötietovirasto korostaa viranomaisille aiheutuvaa riskiä, joka aiheutuu valinnasta olla tässä yhteydessä säätämättä tietosuoja-asetuksen 22 artiklan mahdollistamasta kansallisesta oikeusperustasta. Tekoälyavusteista neuvontaa

ei uskalleta ottaa käyttöön siinä laajuudessa, jossa sitä kenties toivottaisiin hyödynnettävän.

Traficom ei jaa perustuslakivaliokunnan näkemystä siitä, että automaattisen ratkaisumenettelyn tai automatisoitujen yksittäispäätösten erottaminen neuvonnasta edellyttäisi nimenomaista säännöstä nyt tarkasteltavaan kokonaisuuteen. Viraston käsityksen mukaan tietosuoja-asetuksen 22 artiklan mukaisista automatisoiduista yksittäispäätöksistä ja niitä koskevista suojatoimista olisi tarkoituksenmukaisempaa säätää samassa yhteydessä, kun automaattista ratkaisumenettelyä koskevat säännökset tulevat tarkasteluun.

Verohallinnon mukaan asiakkaalla tulee olla mahdollisuus valita, käyttääkö hän automaattista neuvontaa vai siirtyykö hän neuvonnasta tietojen antamiseen, asian vireillepanoon tai muuhun varsinaiseen asiointiprosessiin. Neuvonnan ja hallintoasian ratkaisemisen oikeudellinen erillisyys ei edellytä niiden toteuttamista toisistaan irrallisissa palveluissa tai asiointikanavissa. Asiakkaalle tulee kuitenkin ilmaista selkeästi, milloin neuvonnasta siirrytään asian käsittelyyn. Sääntely, joka estäisi sujuvan siirtymisen saman asiointitapahtuman tai palveluketjun sisällä, vaikeuttaisi asiakkaan asiointia ilman, että se olisi oikeusturvan kannalta tarpeen.

Suomen Kuntaliitto ry. korostaa jokaisen oikeusturvaa ja huomioi riskin, että automaattinen neuvonta voi näyttäytyä viranomaisen lopullisena kannanottona asiakkaan asiaan. Sääntelyn suhde tietosuoja-asetuksen 22 artiklan mukaiseen lähtökohtaiseen automatisoitujen yksittäispäätösten kieltoon ei saa jäädä epäselväksi. Sääntelyyn voisi siten olla asianmukaista sisällyttää informatiivinen viittaus sen suhteesta tietosuoja-asetuksen 22 artiklaan ja hallintolain 8 b lukuun. Ehdotettuun 6 b §:ään tai ainakin sen perusteluihin olisi aiheellista lisätä täsmennys siitä, että vaatimustenmukaisuuden arvioinnissa ja käytön aikaisessa valvonnassa on huomioitava myös riski automaattisen neuvonnan muodostumisesta liian yksilölliseksi tai asiakkaan oikeudellista asemaa tosiasiallisesti ohjaavaksi.

Teknologiateollisuus ry. esittää, että valiokunta edellyttää mietinnössään valtioneuvostoa jatkamaan viipymättä lainsäädännön valmistelua, jolla arvioidaan automaattisen päätöksenteon mahdollisuuksia ja tietosuoja-asetuksen 22 artiklan mukaisten suojatoimien säätäminen automaattisen neuvonnan yhteydessä.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Viranomaisen antaman neuvonnan ja päätöksenteon säännöspohja on eri ja niillä on eri oikeusvaikutukset. Nämä erot menettelyiden välillä perustuvat muuhun lainsäädäntöön kuin digipalvelulain säännöksiin. Tietosuoja-asetuksen 22 artiklassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta olla lähtökohtaisesti joutumatta automatisoidun yksittäispäätöksen kohteeksi. Edellytyksistä ratkaista asia automaattisesti säädetään kansallisesti hallintolain 8 b luvussa, joka on myös tietosuoja-asetuksen edellyttämä kansallinen oikeusperusta automatisoitujen

yksittäispäätösten tekemiseksi (22 artiklan 2 kohdan 2 alakohta). Asian automaattisen ratkaisemisen edellytyksistä on säädetty myös erityislainsäädännössä. Digipalvelulain 6 a ja 6 b §:ssä säädettäisiin vain automaattisesta neuvonnasta, ohjauksesta ja opastuksesta. Digipalvelulakiin ehdotetut muutokset eivät muodostaisi tietosuoja-asetuksen 22 artiklan edellyttämää oikeusperustaa tehdä artiklan tarkoittamia automatisoituja yksittäispäätöksiä.

Nykyisen digipalvelulain 6 a §:n mukaan viranomainen voi antaa neuvontaa palveluautomaatiolla, jos neuvonnassa ei tuoteta viranomaisen ratkaisua. Tämän säännöksen alkuperäinen tarkoitus oli olla vain informatiivinen säännös, jolla on haluttu selventää neuvonnan ja hallintoasian päätöksenteon olevan erillisiä menettelyjä, joiden automatisoinnista säädetään erikseen. Säännös on kuitenkin aiheuttanut sitä soveltavissa viranomaisissa tulkintaepävarmuutta.

Koska automaattisen päätöksenteon edellytyksistä on jo säädetty muualla, ei automaattisen neuvonnan ja automaattisen päätöksenteon rajanvedon toteava säännös tosiasiassa selventäisi perustuslakivaliokunnan toivomalla tavalla oikeustilaa. Oikeudellinen rajanveto perustuisi edelleen tietosuoja-asetuksen 22 artiklaan, hallintolakiin ja mahdolliseen erityislainsäädäntöön. Digipalvelulain automaattista neuvontaa koskeviin säännöksiin sisällytettävä kielto tuottaa ratkaisua automaattisessa neuvonnassa olisi edelleen vain informatiivinen säännös ilman omaa oikeudellista ja viranomaisia velvoittavaa sisältöä. Tämän vuoksi nykyiseen 6 a §:ään sisältyvän asian ratkaisemisen neuvonnassa kieltävän säännöksen sijaan digipalvelulain 3 §:n 2 momenttiin on ehdotettu viittaussäännöstä, jonka mukaan viranomaisissa noudatettaviin menettelyihin sovellettaisiin muutoin mitä asian automaattisesta ratkaisemisesta säädettäisiin.

Asiakkaalla pitäisi olla mahdollisuus asiointiin samassa palvelukanavassa kuin mistä hän saa automaattista neuvontaa. Asiakas voi tarvita neuvontaa sekä ennen hallintoasian vireilletuloa että asian käsittelyn eri vaiheissa. Asiakkaalla pitäisi olla oikeus saada viranomaiselta kattavaa palvelua riippumatta valitsemastaan palvelukanavasta. Ratkaisun automaattisessa neuvonnassa kieltävä säännös voisi aiheuttaa sen, ettei viranomainen tulkintaepävarmuuden vuoksi uskaltaisi tarjota automaattisen neuvonnan palvelukanavassa mahdollisuutta siirtyä asiointiin tai esimerkiksi asian vireillepanoon. Riippumatta hallintovaliokunnan valitsemasta sääntelyratkaisusta valtiovarainministeriö pitää toivottavana, että hallintovaliokunta vähentäisi tulkintaepävarmuutta mietintöön otettavilla huomioilla. Valtiovarainministeriö toivoo mietinnössä voitavan korostaa sitä, että ehdotettu sääntely koskisi automaattisen neuvonnan menettelyä eikä rajoittaisi sekä neuvontaa että muita asiointimahdollisuuksia tarjoavien palvelukanavien toteuttamista.

Jos viranomainen aikoisi tarjota automaattisen neuvonnan palvelukanavassa mahdollisuutta siirtyä muuhun asiointiin, olisi viranomaisen informoitava tästä

asiakasta selkeästi ja asiakkaan ymmärryskyky huomioiden. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan automaattisen neuvonnan ja mahdollisesti jopa päätöksentekoon johtavan asioinnin oikeusperustan ja oikeusvaikutusten erottaminen toisistaan on asiakkaan näkökulmasta ennen kaikkea informointikysymys, joka viranomaisen tulee kaikessa viranomaisasioinnissa käytännössä hoitaa selkeästi ja ymmärrettävästi. Ratkaisun automaattisessa neuvonnassa kieltävää säännöstä on asiantuntijalausunnoissa perusteltu asiakkaan näkökulmalla: sääntelyn pitäisi olla selvää myös asiakkaalle ja hänen pitäisi oikeusturvansa kannalta ymmärtää neuvonnan suhde tulevaan päätöksentekoon. Näidenkin tavoitteiden saavuttamiseksi käytännössä olennaista on se, miten viranomainen informoi asiakasta automaattisen neuvonnan käytön yhteydessä eikä se, millainen informatiivinen säännös lakiin sisältyisi.

Valtiovarainministeriö arvioi, ettei ratkaisun tuottamisen neuvonnan yhteydessä kieltävä säännös selventäisi oikeustilaa edes asiakkaan näkökulmasta verrattuna hallituksen esityksessä ehdotettuun sääntelyvaihtoehtoon. Valtiovarainministeriö ei tämän vuoksi puolla ehdotettuja säännösmuutoksia, mutta pitää viranomaisella muutoinkin olevien informointivelvollisuuksien korostamista hallintovaliokunnan mietinnössä asiaa selventävänä.

Jos hallintovaliokunta pitää välttämättömänä säätää automaattisen neuvonnan ja päätöksenteon välisestä erosta digipalvelulakiin ehdotettavissa säännöksissä, voitaisiin ehdotettuun 6 a §:ään lisätä informatiivinen viittaus siitä, että asian automaattisesta ratkaisemisesta säädetään hallintolain 8 b luvussa. Tällöin digipalvelulain 3 §:n 2 momenttiin ei olisi tarpeen lisätä hallituksen esityksessä ehdotettua tavoitteeltaan vastaavaa säännöstä. Informatiivisen säännösviittauksen lisäämisellä 6 a §:ään selvennettäisiin neuvonta- ja päätöksentekomenettelyjen erillisyyttä ja niiden automatisoinnista säätämistä erikseen. Informatiivisella viittauksella 6 a §:ssä selvennettäisiin myös asiakkaalle, mikä on automaattisen neuvonnan ja päätöksenteon välinen suhde. Informatiivisella viittauksella vältettäisiin myös edellä kuvatut tulkintaepävarmuudet. Informatiivista viittausta voitaisiin käyttää, koska sitä voitaisiin pitää erityisesti automaattista neuvontaa käyttäville asiakkaille sääntelyä selkeyttävänä.

Teknologiateollisuus ry:n esitykseen valtiovarainministeriö toteaa, että valtioneuvostossa on käynnissä esiselvityshanke (OM063:00/2025), jonka tavoitteena on arvioida, millä oikeudellisilla edellytyksillä tekoälyä olisi mahdollista hyödyntää viranomaisen hallintomenettelyn eri vaiheissa ja mitä mahdollisia säädösmuutoksia tai uutta sääntelyä tekoälyjärjestelmien hyödyntäminen hallintomenettelyn eri vaiheissa edellyttäisi. Hankkeen toimikausi kestää 31.12.2027 saakka.

➔ Valtiovarainministeriö pitää mahdollisena muuttaa sääntelyä asiantuntijalausuntojen perusteella ja tarjoaa vaihtoehdon lisätä 6 a §:ään uusi 3 momentti tässä lausunnossa ja sen liitteessä ehdotetulla tavalla.

1.4. Sääntelyn olisi perusteltua olla hallintolaissa

Vaikkei sääntelyn sijoittumiselle digipalvelulakiin ole valtiosääntöistä estettä, *perustuslakivaliokunta* kiinnittää huomiota siihen, että nyt ehdotettavan kaltaisen sääntelyn olisi perusteltua olla hyvän hallinnon perusteita sekä hallintoasiassa noudatettavaa menettelyä sääntelevässä hallintolaissa. Asian sääntely hallintolaissa korostaisi asiakasnäkökulmaa ja automaattisen neuvonnan yhteyttä hallinnon palveluperiaatteen toteuttamiseen ja yleisemminkin perusoikeuteen hyvään hallintoon. Lisäksi sääntelyn suhde hallintolain sääntelyyn olisi helpommin hahmotettavissa. (kohta 3)

Professori Mäenpään mukaan selkeämpää ja sääntelyn yhdenmukaisuuden kannalta perustellumpaa olisi, että myös automaattista neuvontaa koskeva erityissääntely eli digipalvelulakiin ehdotetut 6 a ja 6 b § sijoitettaisiin hallintolakiin, jossa jo säädetään viranomaisen neuvontavelvollisuuden perusteet ja jossa on viranomaisen automaattista päätöksentekoa koskeva yleissääntely. Olisi perusteltua sijoittaa digipalvelulakiin ehdotetut 6 a ja 6 b § hallintolakiin esimerkiksi uusiksi 8 a ja 8 b §:ksi.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää ongelmallisena ehdotetun sääntelyn irtaannuttamista relevantista hallinnon yleislainsäädännöstä.

Kela kokee digipalvelulain rajatun soveltamisalan haastavaksi, koska se jättää harmaalle alueelle tekoälyratkaisut, jotka eivät ole verkkopalveluissa. Tällainen olisi esimerkiksi puhelinpalvelussa käytetty tekoälypohjainen neuvonta.

Teknologiateollisuus ry.:n mukaan sääntely on ulotettava jatkovalmistelussa kanavariippumattomasti hallintolakiin. Julkisen hallinnon uudistuksissa tulee ottaa käyttöön tekoälyratkaisujen ensisijaisuuden periaate. Viranomaisten toimintaa koskevaa lainsäädäntöä on seuraavalla vaalikaudella päivitettävä siten, että tekoälyä ja robotiikkaa voidaan hyödyntää nykyistä laajemmin päätöksenteossa ja sen tukena sekä palvelujen tuottamisessa.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Valtiovarainministeriö toteaa sääntelypaikkaa koskevien huomautusten olevan asiallisia ottaen huomioon koko julkisen hallinnon digitalisaatiomuutos, jossa ei ole kyse pelkästään neuvonnasta. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan esiin nostamat seikat tulee ottaa kokonaisuudessaan huomioon tulevissa valmisteluissa ja esimerkiksi oikeusministeriön ”tekoäly hallintomenettelyssä” -hankkeessa, jonka yhteydessä on laajemminkin mahdollista arvioida sitä, missä ja millä tavalla esimerkiksi tekoälyn käytön edellytyksistä on perusteltua säätää.

Ministeriö toteaa, että tämän esityksen yhteydessä ei ole ollut mahdollista siirtää sääntelyä hallintolakiin. Mikäli hallintolakia lähdetään uudistamaan esimerkiksi tekoälyn käytön mahdollistamiseksi, tulee samaisen uudistamisen yhteydessä arvioida myös neuvontaa koskevan sääntelyn sijainti uudelleen. Arvioinnin voidaan arvioida olevan enemmän mahdollista sellaisessa yhteydessä, kun päästään arvioimaan hallintolain koko kokonaisuutta, eikä pelkästään yksittäisen toiminnan ja sen edellytysten sääntelyä.

Lopuksi ministeriö korostaa, ettei digipalvelulaki ole kuitenkaan tavaton tai perustelematon säädös neuvonnan digitaalisen palvelun edellytysten sääntelylle. Tarkoitus on säätää nimenomaan digitaalisista palveluista ja sen toteuttamisen edellytyksistä, eikä esimerkiksi muuttaa neuvontaan liittyviä toimivaltasäännöksiä. Siten nyt ehdotettavat muutokset digipalvelulakiin ovat juurikin kyseisen lain soveltamisalaan kuuluvia edellytyksiä ja reunaehtoja digitaalisten palvelujen toteuttamiselle julkisessa hallinnossa.

➔ Valtiovarainministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä asiantuntijoiden esittämien kommenttien perusteella.

1.5. Vahingonkorvausvelvollisuudesta neuvonnassa

Hallituksen esityksessä (s. 20) tarkastellaan myös kysymystä vahingonkorvausvelvollisuudesta neuvonnassa. Digipalvelulain 6 a §:n säätämisen yhteydessä ei pidetty tarpeellisena tehdä muutoksia vahingonkorvauslakiin tai vahingonkorvaussääntelyyn, eikä sitä esityksessä katsota tässäkään yhteydessä välttämättömäksi. Mahdollisia muutoksia julkisyhteisön vahingonkorvausvelvollisuuteen olisi esityksen perustelujen mukaan joka tapauksessa tarpeen niin vaatiessa edistettävä yleisellä tasolla. *Perustuslakivaliokunta* kiinnittää huomiota siihen, että oikeusministeriön asettama työryhmä on vuonna 2023 ehdottanut julkisyhteisön vahingonkorvausvastuun uudistamista niin, että muun ohessa vahingonkorvauslakiin lisättäisiin säännös siitä, että julkisyhteisö on korvausvelvollinen antamastaan virheellisestä tiedosta aiheutuneesta taloudellisesta vahingosta. (kohta 15)

Valtiovarainministeriön vastaus:

Valtiovarainministeriö viittaa hallituksen esityksen arviointiin ja korostaa, että tulevaisuudessa on edelleen tarpeen kiinnittää huomiota vahingonkorvausoikeudelliseen sääntelyyn ja sen kehittämiseen. Ministeriö samalla toteaa, että käsillä olevan lakiehdotuksen yhteydessä ei olisi ollut tarkoituksenmukaista ryhtyä muuttamaan vahingonkorvaussääntelyä, sillä mahdolliset muutokset olisivat edellyttäneet kyseiseen asiakokonaisuuteen liittyvää laajaa valmistelua, johon ei tämän valmistelun yhteydessä ollut mahdollisuutta. Vahingonkorvaussääntelyn uudelleenarviointia tulee jatkossa

edistää ja huomioida samalla esimerkiksi digitalisaatiosta ja tekoälymuutoksesta johtuvat haasteet.

➔ Valtiovarainministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä asiantuntijoiden esittämien kommenttien perusteella.

2. Asiantuntijalausuntojen huomiot

2.1. Neuvonta, ohjaus ja opastus

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota säännösehdotukseen digipalvelulain 6 a §:n 2 momentissa, jonka mukaan viranomaisen on tarjottava asiakkaalleen mahdollisuus ottaa yhteys ihmiseen neuvonnan, ohjauksen ja opastuksen saamiseksi. Hallituksen esityksen säännöskohtaisten perustelujen (s. 43) mukaan verrattuna nykyiseen digipalvelulain 6 a §:n 1 momentin 5 kohtaan, velvoite olisi laajempi ja koskisi viranomaisen toimintaa kokonaisuutena eikä automaattisen neuvonnan yhteydessä tapahtuvaa ohjausta. Koska ehdotettu sääntely olisi luonteeltaan mahdollistavaa, ei ehdotetulla sääntelyllä tulisi velvoittaa viranomaista tarjoamaan laajempaa palvelua kuin muu lainsäädäntö edellyttää. Ehdotettu 6 a §:n 2 momentti jättää kuitenkin epäselväksi sen, että johtaako säännös viranomaisen laajempaan palveluvelvoitteeseen.

Ehdotetun digipalvelulain 6 a §:n säännöksen laajentaminen viranomaisen neuvonnan lisäksi ohjaukseen ja opastukseen, etenkin tarkemmin näitä määrittelemättä, saattaa oikeusministeriön mukaan hämärtää hallinnon oikeusperiaatteiden merkitystä ja toteutumista.

Hallintovaliokunnan olisikin tarpeellista tarkastella tältä osin 6 a §:ään ehdotettua terminologiaa sekä mahdollisuuksien mukaan avata niiden merkityssisältöä.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Digipalvelulain 6 a §:ssä ehdotetaan säädettäväksi automaattisen neuvonnan antamisen edellytyksistä. Ehdotettu sääntely olisi mahdollistavaa, jolloin se velvoittaisi vain sellaista viranomaista, joka päättäisi antaa neuvontaa automaattisesti. Täten myös ehdotettu 2 momentti velvoittaisi vain automaattista neuvontaa antavaa viranomaista.

Viranomaisen yleisen neuvontavelvollisuuden laajuus määräytyy hallintolain 8 §:n mukaisesti. Erityislainsäädännössä viranomaiselle on voitu asettaa hallintolain 8 §:ää laajempia velvoitteita neuvoa asiakasta. Digipalvelulain 6 a §:n 2 momentin tarkoituksena on ollut varmistaa viranomaisen neuvontapalveluiden asianmukainen saatavuus myös muuten kuin automaattisesti, ja varmistaa että asiakas voisi saada neuvontaa myös esimerkiksi silloin, kun automaattisesti annettava neuvonta ei olisi riittävää, ymmärrettävää tai muuten asianmukaista. Säännösehdotuksella on siten tarkoitettu asettaa viranomaiselle velvollisuus

tarjota mahdollisuutta ottaa yhteyteen kaikissa niissä tilanteissa, joissa sillä on neuvontavelvollisuus muun lainsäädännön perusteella. Säännösehdotuksella ei siten velvoitettaisi viranomaista tarjoamaan laajempaa palvelua kuin lainsäädäntö edellyttää.

➔ Valtiovarainministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä asiantuntijoiden esittämien kommenttien perusteella.

2.2. Hyvän kielenkäytön vaatimus säilytettävä laissa

Folktinget korostaa, että automaattista viranomaisneuvontaa koskevassa laissa tulisi säilyttää nykyinen nimenomainen hyvän kielenkäytön vaatimus.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Hyvän kielenkäytön vaatimuksesta säädetään hallintolain 9 §:ssä, jonka mukaan viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Hyvän kielen käytön vaatimus kuuluu hyvän hallinnon perusteisiin ja sen voidaan katsoa osaltaan konkretisoivan perustuslain 21 §:n hyvän hallinnon laadullisia vaatimuksia. Hallintolaissa on runsaasti säännöksiä, jotka osaltaan konkretisoivat hyvän hallinnon vaatimuksia viranomaistoiminnassa.

Ehdotettavan sääntelyn osalta tulee ottaa huomioon, että automaattiseen neuvontaan soveltuvat kaikki neuvontaa koskevat hallintolain ja muun lainsäädännön vaatimukset. Digipalvelulaissa säädetään neuvonnan toteuttamisesta vain siltä osin kuin se koskee digitaaliselle palvelulle ja sen järjestämiselle asetettuja reunaehtoja. Digipalvelulain sääntelyssä ei ole tarkoituksenmukaista toistaa jo voimassa olevan sääntelyn velvoitteita, kuten hyvän kielenkäytön vaatimusta.

➔ Valtiovarainministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä asiantuntijoiden esittämien kommenttien perusteella.

2.3. Asiakkaan oikeus ottaa yhteys ihmiseen

Sisäministeriö kiinnittää huomiota siihen, ettei asiakkaan ohjaaminen tavanomaiseen neuvontakanavaan välttämättä ole riittävää turvallisuuskriittisissä, oikeudellisesti tulkinnanvaraisissa tai muutoin epävarmoissa tilanteissa. Automaattinen neuvonta olisi voitava tällöin keskeyttää ja asiakas ohjata tilanteeseen soveltuvaan palvelukanavaan.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Valtiovarainministeriö toteaa, että sisäministeriön esittämä seikka on aiheellinen. Ministeriö kuitenkin huomauttaa, ettei ehdotettu sääntely estä viranomaista järjestämästä automaattista neuvontaa siten, että neuvonta tietyissä riskitilanteissa tai muissa kriittisissä tilanteissa keskeytyy. Tämän voidaan

arvioida olevan jopa edellytys silloin, kun neuvonta esimerkiksi asiakkaan aloitteesta etenee viranomaisen toimivallan ulkopuolelle, edellyttää yksilötason kannanottoja tai on muista syistä luonteeltaan sellaista, että neuvontatilanne tulee keskeyttää. Tällaisessa arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös sellaiset riskit, joissa on kyse yksityishenkilöiden toimista, joilla mahdollisesti pyritään vahingoittamaan tai manipuloimaan viranomaisen järjestelmää. Neuvonnan keskeyttämisen kaltaisten turvaominaisuuksien arvioiminen tulee jäädä viranomaiselle, joka vastaa toteuttamansa neuvonnan lain mukaisuudesta, mukaan lukien tietoturvallisuus.

➔ Valtiovarainministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä asiantuntijoiden esittämien kommenttien perusteella.

2.4. Vaatimustenmukaisuuden varmistamisen ja valvonnan välinen suhde

FiCOM ry:n mukaan ennen käyttöönottoa tapahtuvan vaatimustenmukaisuuden varmistamisen ja käytön aikaisen valvonnan suhdetta olisi selkeytettävä.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Ennakolliset automaattisen neuvonnan vaatimustenmukaisuuden varmistavat toimet olisi suunniteltava ja mitoitettava oikeusturvaan ja syrjimättömyyteen kohdistuvien riskien arvion perusteella. Nämä ennakolliset toimet vaikuttaisivat myös käytön aikaisen valvonnan suunnitteluun. Olennaiset muutokset esimerkiksi automaattisen neuvonnan antaman neuvonnan aihepiireissä tai aihepiireissä annettavien vastausten alaan vaatinevat aina neuvonnan vaatimustenmukaisuuden uudelleen varmistamista. Myös muut muutokset voivat olla vaikutuksiltaan merkityksellisiä ja edellyttää vaatimustenmukaisuuden uudelleen varmistamista. Tämän velvoitteen noudattamiseksi myös viranomaisen aiempia riskiarviointeja olisi olennaisten ja muiden vaikutuksiltaan merkityksellisten muutosten yhteydessä ainakin tarkasteltava uudelleen ja todennäköisesti päivitettävä. Yleislainsäädännön tasolla yksityiskohtaisempi sääntely olisi haastavaa, sillä on tarkoituksenmukaista jättää toimijoille harkinta siitä, mitkä toimet ovat kulloisessakin tilanteessa parhaat ja tarkoituksenmukaiset tavoitteiden saavuttamiseksi.

➔ Valtiovarainministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä asiantuntijoiden esittämien kommenttien perusteella.

2.5. Viranomaisen arviointivelvollisuudet

Sisäministeriö pitää perusteltuna, että henkilöiden turvallisuuteen, yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen sekä viranomaistoiminnan jatkuvuuteen kohdistuvien vaikutusten arvioiminen tunnistettaisiin esityksessä nimenomaisesti osaksi vaikutusten arviointia ja käytön aikaista valvontaa.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Esityksessä on arvioitu niitä yleisiä ja keskeisimpiä riskejä, jotka ovat tyypillisiä erityisesti tekoälyjärjestelmien käytössä. Keskeisimmiksi tekoälyn käytön ja sen sääntelyn ongelmina on esityksessä perustuslakivaliokunnan huomioimin tavoin pidetty yhdenvertaisuuden toteutumista ja syrjintäriskejä sekä asiakkaan oikeusturvan toteutumista. Näiden riskien hallintaa on niiden vaikuttavuuden ja yleisyyden vuoksi pidetty säännöstasolla välttämättömänä. Yleislainsäädännössä näitä keskeisiä ja lähtökohtaisesti kaikissa tekoälyteknologioita hyödyntävissä neuvonta-automaatioratkaisuissa ilmeneviä riskejä on nähty osaltaan voitavan hallita näihin riskeihin kohdistuvilla arviointivelvollisuuksilla.

Sektorikohtaisesti ilmenee varmasti muitakin riskejä hyödynnettäessä tekoälyjärjestelmiä asiakkaiden neuvontaan. Sisäministeriön esiin nostamat henkilöiden turvallisuuteen, yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen sekä viranomaistoiminnan jatkuvuuteen kohdistuvat vaikutukset ovat varmasti turvallisuussektorille merkittäviä. Potilaan hoidon tarpeen arvioinnin automaatioratkaisuissa potilaiden turvallisuuteen kohdistuvia riskejä on pidetty niin keskeisinä, että niiden arvioinnin on nähty oikeusturvaan ja yhdenvertaisuuteen kohdistuvien riskien tavoin edellyttävän velvoittavaa sääntelyä hyvinvointialueille (HE 199/2026 vp.). Yleislainsäädännössä ei voida kuitenkaan perustelutasollakaan huomioida edes kaikkia sektorikohtaisesti keskeisiä riskikategorioita.

➔ Valtiovarainministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä asiantuntijoiden esittämien kommenttien perusteella.

2.6. Vastuukysymysten tarkentaminen

Digi- ja väestötietoviraston mukaan ehdotettujen säännösten mukaisten velvoitteiden laiminlyöntiin liittyviä virkavastuu- ja vahingonkorvausvastuukysymyksiä tulisi täsmentää.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Automaatiomenettelyiden suunnitteluun, käyttöönottoon ja valvontaan kohdistuvista ja täten virkavastuun toteutumisen kannalta merkityksellisistä velvoitteista ehdotetaan säänneltäväksi digipalvelulain 6 a ja 6 b §:ssä. Digipalvelulain 6 b §:n 3 momenttiin ehdotetaan esityksessä säännöstä, jonka mukaan viranomaisen olisi dokumentoitava ehdotettujen velvoitteiden toteuttamiseksi tehdyt keskeiset toimenpiteet ja nimettävä velvoitteiden toteuttamisesta vastuussa olevat henkilöt. Tällä säännöksellä on tarkoitus varmistaa tehtävävastuussa olevien virkamiesten ja muiden henkilöiden oikeusturva. Ehdotettujen pykälien perusteella määräytyisivät selkeästi ne velvoitteet ja niiden toteuttamiseksi tehdyt toimenpiteet, joista nimetty henkilö tai henkilöt olisivat dokumentoidun tehtäväjaon mukaisesti virkavastuussa. Lisäksi

säännöksellä varmistettaisiin virkavastuun kohdentuminen henkilöihin, jotka tosiasiassa vastaavat automaattisten menettelyiden vaatimustenmukaisuuden varmistavista toimista. Rikosoikeudellisen virkavastuun toteutuminen velvollisuuksien laiminlyöntitilanteessa ja siitä mahdollisesti aiheutuva rangaistus arvioidaan rikosprosessissa tapauskohtaisesti eikä tämän tyyppisiä asioita voida täsmentää lainvalmisteluasiakirjoissa.

Ehdotetuilla säännöksillä on tarkoitus varmistaa viranomaismenettelyt, joita noudattamalla rajoitettaisiin neuvonnan virheellisyyksistä aiheutuvia vahinkoja. Viranomaisella on tämän lisäksi itsellään keinoja rajata riskejä vahingonkorvausvelvollisuuden aiheuttamista virheistä esimerkiksi valikoimalla automaattisen neuvonnan alan aihepiirejä ja valikoiduissa aihepiireissä annettavien vastausten alaa. Esityksessä vahingonkorvausoikeudellista sääntelyä on esitelty alajaksossa 2.8 eikä esityksessä ehdoteta muutoksia vahingonkorvausoikeudelliseen sääntelyyn. Vahingonkorvausvastuukysymyksiä on siis esityksessä käsitelty sekä viranomaisen vastuun rajoittamisen keinojen että vahingonkorvausvelvollisuuden osalta eikä valtiovarainministeriö näe välttämättömänä täsmentää niitä enempää.

➔ Valtiovarainministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä asiantuntijoiden esittämien kommenttien perusteella.

2.7. Toimeenpanon ohjeistus

Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että soveltamisen tueksi tulisi laatia yhteisiä käytännön ohjeita. *Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy* korostaa valvovalta viranomaiselta saatavien lausuntojen ja ennakkopäätösten merkitystä nopeuttamaan automaattisen neuvonnan ratkaisujen käyttöönottoja. *FiCom ry.* kiinnittää huomiota toimeenpano-ohjeistukseen ja sen sisältöön. *Suomen Kuntaliitto ry.* korostaa ohjeiden, oppaiden ja muun tuen tärkeyttä, jotta myös pienemmillä viranomaisilla olisi mahdollisuus ottaa sääntelyn mahdollistamia palveluita käyttöön. *Vammaisfoorumi* korostaa syrjivien vaikutusten arvioinnille, seurannalle ja korjaamiselle luotavien riittävän selkeiden ja yhdenmukaisten käytäntöjen tärkeyttä, vammaisuuden moninaisuuden huomioimista sekä vammaisten ja heitä edustavien järjestöjen osallistamista. *Teknologiateollisuus ry.* esittää, että valiokunta edellyttää valtiovarainministeriöltä lain toimeenpanoa tukevaa ohjeistusta ja mallipohjia 6 b §:n mukaisille arvioinneille ja dokumentaatiolle jo lain voimaantuloon mennessä.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Ehdotettu sääntely olisi voimaan tullessaan uudentyyppistä sääntelyä. On ymmärrettävää, että sääntelyn soveltamiseksi ja riittävien käytännön toimenpiteiden valikoimiseksi toivotaan erityisesti soveltamisen alkaessa konkreettisia, keskitettyjä ja käytännönläheisiä ohjeita. Valtiovarainministeriö tuo

kuitenkin esiin, että sääntelyssä edellytettäisiin ennen kaikkea erilaisten, muualta lainsäädännöstä tulevien velvoitteiden täyttämistä. Näiden velvoitteiden täyttämiseen annettavan ohjauksen toimivallat jakautuvat usealle eri ministeriölle ja todennäköisesti ministeriöiden toimialoittainkin useammalle eri toimijalle. Ohjausta ja ohjeita ainakin osaan automaattisessa neuvonnassa huomioitaviin osa-alueisiin on jo myös olemassa (ks.HE 6 b §:n 2 momentin säännöskohtaiset perustelut s.45-46). Valtiovarainministeriö tulee kuitenkin seuraamaan eduskunnan hyväksymän lainsäädännön toimeenpanoa.

➔ Valtiovarainministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä asiantuntijoiden esittämien kommenttien perusteella.

2.8. Siirtymäsäännös

Oikeusministeriön mukaan siirtymäsäännös ei vaikuttaisi riittävän tarkkarajaiselta. Hallintovaliokunnan tulisi harkita säännöksen täsmentämistä vähintäänkin siten, että siitä ilmenisi ajallinen takaraja lain soveltamiselle. Muutoin viranomainen voisi käytännössä disponoida lainsäädännön soveltumisesta, mikä ei vaikuttaisi asianmukaiselta lähtökohdalta.

FiCom ry:n mielestä tulisi esityksessä kuvattujen esimerkkien välistä rajanvetoa tarkentamalla selventää milloin käytössä olevaan automaattiseen neuvontaan tulee sovellettavaksi ehdotetut uudet säännökset.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Viranomaisilla nykyisin käytössä olevat palveluautomaatioratkaisut perustuvat teknologioihin, joissa yksittäiset vastaukset asiakkaalle perustuvat ennalta määriteltyihin päättelysääntöihin ja ennalta laadittuihin vastauksiin. Nyt sääntelyyn ehdotettavat velvoitteet olisi tarkoitettu erityisesti sellaisiin automaattisen neuvonnan ratkaisuihin, jotka hyödyntäisivät tekoälyteknologioita. Nykyisiin palveluautomaatioratkaisuihin velvoitteita sovellettaisiin vain, jos niihin tehtäisiin muita kuin vähäisiä muutoksia. Rajanvetoa vähäisten ja muiden kuin vähäisten muutosten välillä on kuvattu esimerkein hallituksen esityksen perusteluissa (HE, *Voimaantulo* s.48). Esimerkeissä on mainittu myös teknologista toteuttamistapaa koskeva muutos muuna kuin vähäisenä muutoksena.

Oikeusministeriön esittämän ajallisen takarajan asettaminen ehdotetun sääntelyn soveltamisen aloittamiselle johtaisi epätarkoituksenmukaiseen lopputulokseen. Ehdotetut velvoitteet on sovitettu erityisesti tekoälyteknologioita hyödyntäviin automaattisen neuvonnan ratkaisuihin. Nykyisenkaltaiseen teknologiaan perustuvan palveluautomaatioratkaisun olisi ajallisen takarajan päättymisen jälkeen siten täytettävä erilaiseen teknologiaan sovitetut velvoitteet, jolloin riskienhallintatoimenpiteet olisivat epätarkoituksenmukaisesti kohdennettuja eivätkä välttämättä oikeasuhtaisia.

Ehdotettujen velvoitteiden ulottaminen nykyisin käytössä oleviin palveluautomaatioratkaisuihin tietyn ajallisen takarajan jälkeen tarkoittaisi myös väistämättä kustannuksia nykyistä palveluautomaation käyttöä jatkamaan haluavalle viranomaiselle. Tällä esityksellä pyrittiin siihen, ettei sillä olisi vaikutuksia nykyisiin palveluautomaatioratkaisuihin, jotta vältettäisiin palveluautomaatiota neuvonnassa hyödyntäville viranomaisille aiheutuvat pakolliset kustannukset.

Valtiovarainministeriö ei pidä mahdollisena tarkentaa hallituksen esityksessä esimerkein kuvattua rajanvetoa tarkemmin siirtymäsäännöksen rajanvetokysymyksiä, koska soveltamistilanteet voivat olla viranomaisissa hyvinkin moninaisia.

➔ Valtiovarainministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä asiantuntijoiden esittämien kommenttien perusteella.

2.9. Vaikutustenarvioinnit

Sisäministeriö suhtautuu varauksellisesti arvioon siitä, että ehdotetuista vaatimuksista aiheutuva työmäärä olisi vähäinen suhteessa palvelun kehittämisen ja ylläpidon kokonaiskustannuksiin.

Vanhusasiavaltuutettu pitää erittäin huolestuttavana, ettei hallituksen esityksessä arvioida sen vaikutuksia iäkkäisiin ihmisiin. Digitalisoinnilla ja automatisoinnilla tavoiteltavat säästöt eivät toteudu ilman heikennyksiä muilla tavoin asioiviin henkilöihin. Kasvokkain ja puhelimitse annettavan neuvonnan saatavuudesta olisi tärkeää säätää samanaikaisesti, kun digitaalista asiointia edistetään lainsäädännössä. Vaihtoehtoiset neuvontapalvelut eivät saa lähtökohtaisesti olla heikommin saavutettavia kuin digitaaliset vastineensa.

Valtiovarainministeriön vastaus:

Esityksessä on arvioitu viranomaisille ehdotetulla sääntelyllä aiheutuvan työmäärän suhde kokonaiskustannuksiin ja potentiaalisiin hyötyihin vähäiseksi. Arvio perustuu aiempiin viranomaistietojärjestelmien toteutuksen ja ylläpidon kustannuksiin suhteessa siihen työmäärään, jota viranomaiselle aiheutuu lainsäädännön vaatimustenmukaisuudesta varmistumisesta. Kehitys- ja ylläpitokustannukset sisältävät useimmiten viranomaisten oman suunnittelu-, määrittely-, testaus-, projektinjohto- ja muun työn lisäksi ulkopuolisille järjestelmätoimittajille, konsulteille ja testaajille maksettavat palkkiot, jotka ovat yksikköhinnoiltaan moninkertaiset verrattuna viranomaisen oman henkilöstön aiheuttamiin kustannuksiin. Arvio perustuu myös oletukseen vaatimustenmukaisuudesta varmistumisen tekemisestä useimmiten viranomaisen oman henkilökunnan toimesta ja erityisesti viranomaisten asiakkaille kertyvästä merkittävästä hyötypotentiaalista. Vaatimustenmukaisuudesta varmistumisesta aiheutuvan työmäärän suhde kokonaiskustannuksiin ja hyötyihin voi arvatenkin

voimakkaastikin vaihdella toimijoittain ja toimialoittain. Valtiovarainministeriö ei ole erikseen arvioinut suhdetta esimerkiksi turvallisuudesta vastaavien viranomaisten kehityshankkeissa.

Esityksen yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnissa on osittain vanhusasiavaltuutetun lausuntopalautteen perusteella huomioitu myös iäkkäät ihmiset. Viranomaisten neuvontapalveluiden saatavuuden laajentuminen voisi edesauttaa kohdennettujen ratkaisujen toteutusta eri ryhmille, kuten iäkkäille ihmisille. Toisaalta on arvioitu, että tekoälyn käyttöön liittyy yleisesti riskejä, jotka konkretisoituessaan vaikuttaisivat palvelujen käyttäjien yhdenvertaisuuteen kielteisesti. Esimerkkinä on mainittu ikään perustuva syrjivä neuvontakäytäntö. Lisäksi sääntelyehdotus korostaa asiakkaan oikeutta saada neuvontaa ihmiseltä, millä on haluttu huomioida digitaidottomat tai digilaitteita käyttämättömät henkilöt, jotka voivat olla myös iäkkäitä ihmisiä. (HE, s.30) Sääntelyehdotuksella on haluttu myös varmistaa muissa palvelukanavissa kuten puhelimitse ja kasvokkain annettavan neuvonnan saatavuus tilanteissa, joissa viranomainen antaa neuvontaa automaattisesti.

➔ Valtiovarainministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä asiantuntijoiden esittämien kommenttien perusteella.

Liitteet / Bilagor Ministeriön muutosehdotukset lakiesityksiin